

ACARA MEKTUPLARI-I

 Ahmet CEVAD

Kars Heyetinin Gördüğü İşlerden

1915, 14 Nisan, İğbal

Ayın 6'sında **Müslüman Hayriye Cemiyeti** temsilcileri, Doktor Sultanov ve Sefikurdski efendileri Bölge Komitesinin şura toplantısına katıldılar. Devlet tarafından göçmen ve savaş mağdurlarına ayrılmış 3 milyon rubleden bir aylık için Ardahan'a 30.000, Soğanlık, Zaruşat ve Horasan bölgesine 60.000 ruble ayrılmıştır. İslâm köylerine zorla yerleşmiş olan göçmenler çıkarılacak, halka yazlık ekin için tohum ve kotan ve öküz almak için, bu işten sorumlu kurum tarafından tahsisat ayrılmasına karar verilmiştir. Bölge Komitesinin Ardahan şubesinde Dr. Sultanov bulunacaktır. Kars'ta ise vekil Sefikurdski cenapları kalacaktır. Her yerde cami ve işe merkezleri açılacaktır. Kars'ta ve buraya bağlı İslâm köyleri gezilecek, halkın ihtiyaçları iyice anlaşıldıktan sonra komite tarafından yardım yapılacaktır.

İslâm olan yerlerde idarî işler, kendi temsilcilerimizin elinde bulunacaktır. Felâket yerlerinde kimsesiz kalan 6,500 Müslüman'ı, Bakü ve Gence'ye göndermek için devlet tarafından temsilcilerimize izin verilmiştir. Bu izin 600 kadın içindir. Cemiyet, bu kadınların Bakü ve Gence'de barınması için gerekeni yapacaktır. Demek ki temsilcilerimiz, Hayriye Cemiyeti adı altında yardımda bulunacakları gibi devlet tarafın-

dan tahsis olunan parayı da kendi elleriyle gereken yerlerde kullanabileceklerdir.

Karslı olup buradan kaçan Müslümanlara şehre dönmeleri için izin verilmiş olup her gün gelmektedirler. Fakirler için Kars'ta bir camide işe noktası açılmıştır. Sarıkamış'ta bulunan arkadaşlarımız, oradaki işlerini başarıyla yürütmektedirler. Elde edilen bilgilere göre orada 60'a yakın yaralı ve sakat kadın çocuk varmış. Bunlar da Ardahan'daki Müslümanlar gibi Bakü'ye gönderilecekler. Ardahan ve Sarıkamış'tan gönderilecek sakat kadın ve çocuklar için devlet tarafından meccani olarak vagon verilmiştir. Ne var ki eldeki bilgilere göre Ardahan civarındaki halkın 67.000 kadarı İslâm ve 50.000'i de Hıristiyan'dır. Bunların yalnız 1400'ü Ermeni'dir. İşte bu kadar Müslüman'ın büyük bir kısmı neredeyse hepsi felâketzededir. Bu kadar Müslüman'ın idaresini bizzat ele almak için temsilcilerimizden Dr. Sultanov kendi yardımcıları ve dört Rum'la beraber ayın 8'inde Ardahan'a gidecekler. Rumlara yapılacak yardım için teşkil olunan komitenin idaresi de bizim temsilcilerimizin elindedir.

Zaruşat (Arpaçay) bölgesine giden dört arkadaşımız geri döndüler ve lâzım olan eşyaları alıp Belezoraşt'a gittiler. Halen onlara yardım etmektedirler. Soğanlık bölgesine gidenlerden biri de bendim. Soğanlık ve Zaruşat bölgesine arkadaşlarla Mart

Yukarı Acara Vadisi.

ayının 31'inde gittik. Felâket, söylenenlerden, duyduklarımızdan da kötüydü. Sadece bir bölgede 14 köyün tamamı harap olmuş, içinde bir tane de olsun insan kalmamıştı. Her gün muhacir, elsiz ayaksızlar fazlasıyla göze çarpıyordu. Hamdolsun, ruh düşkünlüğü, ümitsizlik katiyen yoktur. Bizim oraya gittiğimize o kadar memnun oldular, o kadar sevindiler ki, bizim gözlerimiz yaşardı. Hepsinin solgun dudağından, boyasız bir tebessümle beraber şu sözleri işittik: "Hamdolsun Cenabı Hakka. Bizim de canı yayamız varmış. İnsan ölürken de kardeşinin kucağında ölmelidir. Yaşasın kardeşlarımız!"

Kars civarına tayin olunan arkadaşlar, hepsi kendi işlerindedirler. Hükûmet, her yerde bizlere gereğince yardım etmektedir. Temsilcilerimiz her gün hükûmet dairelerine ve cemiyetlere gidiyorlar. Şimdiye kadar ne istedilerse yaptılar. Hükûmetimiz de zaten sözlerine ehemmiyet verip gereken çalışma ofisi sağlamaktadır.

Cavad, 7 Nisan, Kars

Batum'dan muhabirimiz yazıyor

Batum etrafında harpzedede Müslümanlara yardım etmek üzere Bakü Cemiyet-i Hayriyesi tarafından gönderilen Dr. Husrev Bey Tiflis'e ulaştı. İki gün sonra yardımcılar Rıza Zeki ile Cavad Ahundzade Tiflis'e geldiler.

1915, 28 Ekim, Yeni İğbal

ACARIYA MEKTUPLARI

30 Ekim-Cavad imzasıyla verilmiş bu büyük mektupta Birinci Dünya Muharebesi'yle alâkadar Kafkas cephe hattı boyunda muharebeden zarar görenlere,

Yukarı Acara'da Mumsuyu Köyü.

Bakü'den ve başka şehirlerden iane ve her türlü yardım işlerinden bahsediliyor...

1915, 3 Kasım, Açık Söz

Acara Mektupları/1

Kars ve Ardahan harpzedelerine kardaş elini uzatan Bakü Müselman Cemiyeti Hayriyesi, bu defa Acaryalı Müslüman kardeşlerini de güldürmek, güldürmek olmasa da yaşatmak ümidiyle kendisinin Kars Şubesine temsilci seçtiği Dr. Husrev Bey Sultanov'u Cemiyetin Batum Şubesi temsilci olarak da bu şehre gönderdi. Dr. Husrev Bey yolda, Tiflis'te, Kars'tan gelen haberlere göre orada bulunmalarının gerekli gördüğünden yanlarında bulunan yardımcılarından Rıza Zeki Efendiyle beni Batum'a gönderip, kendileri 20 Ekim'de Kars'a doğru yola çıktılar. 26 Ekim'de Kars'tan dönen Doktor, ertesi günü Batum'da işe başladılar. O günü Batum Genel Vali Liyaxov'un yanına gitti. Vali, Müslümanların samimiyetine çoktan inandıklarını belirtmiştir. Dr. Sultanov, onun müsaadesini isteyince, müsaade ne demek, hatta büyük bir yardım vaadi bile almıştı. Yalnız Batum İstihkâm Dairesinde ve kalede incelemeler yapılmasına izin vermeyip eski nahiye müdürünün yaptığı tetkikata göre yardım olunmasını uygun bulmuştu.

Doktor, Batum'un Askerî Valisi Romanovski tarafından özel kabul görmüştür. Ertesi gün, yani 28 Ekim'de, yardımcıların Aşağı ve Yukarı Acariya'da serbest dolaşmak ve incelemeler yapmak için vali tarafından izin belgeleri verilmiştir. Demek ki işe başlamak için gerekli belgeler alınmış, hazırlık tamamlanmıştır. Yalnız felâketzedeleri öğrenmek kalıyordu ki, onu halletmek için de Doktor, Batum Gürcü Cemiyet-i Hayriyesinin idaresine müracaat etmiştir. Bu cemiyetin başkanı Kinyaz Andronikov Batum'da olmadığından, yardımcısı Girentigi Cemiyeti idaresinde bir toplantı yaptılar. Bu toplantıya iki Acaryalı Müslüman da katılmıştı. Toplantıda Cemiyetin yardımlarının Mayıs ayında başladığı ve bu yardımların Aşağı Acariya'da yapıldığı anlaşıldı.

Gürcü Cemiyetinin yardımları şöyleydi: 12.000 put mısır, 1800 ruble para. Gürcülerin maddî yardımı bunlardan ibaretti. Bölge komitemiz bu bölgede 21.000 manat para dağıtmıştır.

Bütün muharebe müddetince felâketzede kardeşlerimizin gördüğü yardım bunlardan ibarettir. Buradan da anlaşılacaktır ki, Aşağı Acariya bölgesinin her tarafı viran ve talan edilmiştir. Bu bölgenin insan yönünden büyük kayıpları olduğu gibi, ev ve eşyası da yağmalanmıştır.

Zavallılar yaşamak için en basit sığınacak yerlerden de mahrum olmuşlar... Aşağı ve Yukarı Acariya'da yegâne mahsül mısır olduğundan bu mahsülü toplamaya imkân vermekten dolayı ahaliye Şubat ayına kadar zaman tanınmıştır. Herhâlde elbise, ayakkabı ve ev eşyasına şiddetle ihtiyaç vardır. Acariya'da on köy talanmış ve harap olmuştur.

İstihkâm dairesi, 25 kilometrekare üzerine kurulduğundan 3000 İslâm zarar görmüştür. Bunların bağları ve bahçeleri, İstihkâm Dairesinde kaldığından, halk, çok yerde mahsülü toplayamamış... Artvin bölgesinde ancak iki köy miktarı insan kalmıştır.

Ardanuç bölgesinde

... Komitesi tarafından 19 inek dağıtılmıştır. Şavşat bölgesinin yeri çok taşlık olduğundan tabiat burada serttir. Kış geldiğinde buranın her tarafla bağlantısı kesilir. Hayat son derece bir şekilde düşüyor. Türkler, Nisan'a kadar Şavşat bölgesinde kalmışlardır. Buranın ahali, tamamen göç etmediğinden ev eşyaları kısmen de olsa var. Önceki yıllara göre ihtiyaçları çok değilse de zavallıların bu saat yardıma ihtiyaçları vardır.

Bütün vilâyette ahali birbirinden uzak ve dağınık olduğundan Ardanuç bölgesinde, Samxor köyünden başka orada bu saat 131 kişi vardır ki, bunlar da yetim, kimsesiz ve dul kadınlardır.

Yemek merkezi, iaşe noktası açmak mümkün değildir. Bundan dolayı Bakü Cemiyet-i Hayriyesi tarafından yalnız **zahire merkezi** açılmasına karar verilmiştir. Bunlar da ancak nahiyeye müdürlerinin oturdukları merkez köylerde yahut kasabalarda olacaktır. Aşağı Acariya'da zahire merkezi Kedi'de olacaktır ki, burası Batum'dan 40 verst mesafededir. Yuka-

rı Acariya'da Çıxauri ve Xula köyünde açılacaktır. Ardanuç bölgesinde, Ardanuç'ta; Şavşat bölgesinde ise Sminixalnimeri¹ köyünde açılacaktır. Artvin bölgesi, muharebeye çok yakın olduğundan şimdilik orada merkez açılmayacaktır.

Bu merkezler için 200 put şeker, 1000 put un, 100 put sabun, 100 put tuz, 3 put çay, 100 put pirinç. Bunlardan başka petrol (petrol), kibrit dahi alınıp bu köylere gönderilecek. Arkasından da Batum'da bulunan yardımcılar tahkikat için yola çıkacaklardır. Doktor, bu günlerde yapılacak Bölge Komitesinin toplantısında bulunmak için Batum'da kalacaktır. Bu toplantıdan sonra ahalinin giyeceğe olan ihtiyacını karşılamak için Kutais'e gidecek. Çünkü Batum ile Kutais'te manifatura malında %40 fark vardır. Bir günlük Kutais seferinden sonra Doktor Batum'a dönüp yardımcılarıyla beraber Aşağı Acariya'ya gönderilmiş olan eşyayı yoklamaya gidecekler.

Bu günlerde Bakü'den üç yardımcı gelmesi bekleniyor. Onlar geldiği gibi Ardanuç ve Şavşat'a gönderilecektir. Gezdikleri gördükleri yerlerdeki ihtiyacı güzelce keşfetmek için her seyahatten sonra Doktor'a bilgi verilecektir. Ahalinin yiyecek malzemesi ancak ocak ayına kadar yeter. Ocak'tan sonra bütün yük Cemiyetin (Bizim Cemiyetin) boynuna düşecektir.

Cavad, 30 Ekim

*Not: Merhum müellif-şair Ahmed Cevad'ın kitabından alınan bu yazı, **Ramin Zalimhanov** tarafından aktarılmış ve **Yunus Zeyrek** tarafından da redakte edilmiştir. Bu seri devam edecektir.*

¹ Şavşat'ta bu adı taşıyan bir köy bilmiyoruz. Muhtemelen o zaman Gürcülerin kullandığı bir isim olmalı...

Batum.